

Zajęcia fakultatywne: kierunek socjologia, semestr letni 30h KW 2024/2025

1	Nazwa zajęć po polsku i angielsku	Spółeczne studia nad nauką i technologią (STS) Science and Technology Studies (STS)
2	Imię i nazwisko wykładowcy, tytuł/stopień naukowy	Dr Andrzej Stawicki
3	Język wykładowy	Polski
4	Strona WWW	
5	Semestr	Letni
6	Godzinowe ekwiwalenty punktów ECTS	Godziny kontaktowe (z udziałem nauczyciela akademickiego): Konwersatorium 30h lato, 3 ECTS łączna liczba godzin z udziałem nauczyciela akademickiego: 30h Liczba punktów ECTS z udziałem nauczyciela akademickiego: 1,5 Godziny niekontaktowe (praca własna studenta): Studiowanie literatury 20h Przygotowanie się do zaliczenia 10h łączna liczba godzin niekontaktowych 30h Liczba punktów ECTS za godziny niekontaktowe 1,5 Sumaryczna liczba punktów ECTS 3
7	Wymagania wstępne	
8	Opis zajęć	Celem kursu jest zapoznanie studentów i studentek z kluczowymi koncepcjami, teoriami oraz metodami badawczymi stosowanymi w socjologii wiedzy, socjologii nauki oraz studiach nad nauką i technologią (Science and Technology Studies – STS). Kurs łączy refleksję nad społecznymi, kulturowymi i politycznymi uwarunkowaniami nauki i technologii z analizą konkretnych przypadków historycznych i współczesnych. Kurs ma na celu ukazanie nauki i technologii nie jako neutralnych i autonomicznych obszarów wiedzy, lecz jako społecznie konstruowanych i uwarunkowanych systemów. W ramach zajęć studenci będą analizować procesy produkcji wiedzy naukowej, mechanizmy jej legitymizacji oraz sposoby, w jakie technologie kształtują i są kształtowane przez społeczeństwo. Podczas kursu omówione zostaną kluczowe podejścia teoretyczne, począwszy od klasycznej socjologii wiedzy (Karl Mannheim, Ludwik Fleck), poprzez socjologię nauki (Robert K. Merton, Silny Program w socjologii wiedzy naukowej), aż po współczesne kierunki STS (Bruno Latour i teoria aktora-sieci, analiza kontrowersji, feministyczne i postkolonialne perspektywy nauki). Kurs umożliwi studentom: Zrozumienie roli nauki i technologii w kształtowaniu społeczeństw oraz wpływu społeczeństwa na ich rozwój. Krytyczną analizę sposobów, w jakie wiedza naukowa powstaje, rozprzestrzenia się i jest wykorzystywana w różnych kontekstach społecznych.

		Zastosowanie narzędzi badawczych STS do analizy sporów naukowych i technologicznych (np. zmiany klimatyczne, sztuczna inteligencja, bioinżynieria, szczepionki, big data). Refleksję nad etycznymi i politycznymi aspektami wiedzy oraz rolę ekspertów i obywateli w procesie jej tworzenia i wykorzystywania. Zajęcia będą miały interdyscyplinarny charakter, łącząc perspektywy socjologii, filozofii nauki, antropologii, historii nauki oraz badań nad polityką naukową i technologiczną. Szczególny nacisk zostanie położony na analizę współczesnych problemów społecznych związanych z nauką i technologią, a także na metody badawcze pozwalające na ich eksplorację.
9	Zakres tematów	Blok I: Wprowadzenie do socjologii wiedzy i socjologii wiedzy naukowej Geneza socjologii wiedzy - Klasyczne korzenie: Émile Durkheim, Karl Mannheim <i>Ideologia i utopia</i>, pojęcie <i>relatywizmu</i>, - Społeczne uwarunkowania idei i teza, że „bycie społeczne poprzedza myślenie” Socjologia wiedzy naukowej (SSK) – wprowadzenie - Czym różni się socjologia wiedzy naukowej od tradycyjnej socjologii wiedzy? - Poziomy analizy: makro (instytucje naukowe), mezo (grupy, laboratoria), mikro (praktyki i interakcje) Ludwik Fleck i narodziny faktu naukowego <i>Powstanie i rozwój faktu naukowego</i> „Styl myślowy” i „kolektyw myślowy” - Znaczenie Flecka w rozwoju socjologii wiedzy naukowej Blok II: Socjologia nauki – fundamenty Robert K. Merton i strukturalno-funkcjonalne ujęcie nauki - Normatywny etos nauki (CUDOS) - Instytucjonalizacja i rola nagród (Matthew Effect) - Krytyka i ograniczenia perspektywy mertonowskiej Thomas S. Kuhn i zmiana paradygmatów <i>Struktura rewolucji naukowych</i> – paradygmat, nauka normalna, rewolucja naukowa - Krytyki Kuhna: Lakatos, Feyerabend - Wpływ Kuhna na przeniesienie akcentu ze struktury wiedzy na społeczny proces jej powstawania Silny Program (Strong Program) w socjologii wiedzy naukowej (Edynburg/Bath) - David Bloor, Barry Barnes, Harry Collins - Cztery zasady Silnego Programu: <i>wszechstronność, bezstronność, symetria, refleksyjność</i> - Kontrowersje wokół metodologicznego relatywizmu Blok III: Studia nad nauką i technologią (STS) – tradycje i podejścia Bruno Latour i Steve Woolgar – laboratorium jako konstrukcja rzeczywistości <i>Laboratory Life, Science in Action</i> - Teoria aktora-sieci (ANT) – redefinicja podmiotu, przedmiotu, faktu naukowego

		- o Idea hybryd, aktantów i rozmywania granic między społecznym a technicznym 8. Społeczna konstrukcja technologii (SCOT) - o Pinch, Bijker i proces stabilizacji technologii i interpretatywna elastyczność (interpretative flexibility) - o Znaczenie teorii SCOT w badaniach nad innowacjami 9. Kontrowersje naukowe i technologiczne - o Ujęcie Collinsa i Pincha (<i>The Golem</i>): studia nad sporami wokół energii jądrowej, szczepionek, GMO, itp. - o Analiza społecznego budowania wiarygodności ekspertów i „laików” - o Kryteria oceny wiedzy w debacie publicznej Blok IV: Rozszerzone perspektywy w STS i socjologii wiedzy 10. Feministyczne i postkolonialne ujęcia socjologii wiedzy - o Donna Haraway, Sandra Harding, Evelyn Fox Keller: „Situated knowledges”, perspektywa płci i władzy - o Postkolonialna krytyka uniwersalizmu nauki i zachodocentryzmu wiedzy - o Czy istnieje „wiedza lokalna” i „wiedza globalna”? 11. Socjologia wiedzy w erze cyfrowej i algorytmicznej - o Big Data, AI, uczenie maszynowe – nowe formy wytwarzania wiedzy - o Etyka algorytmów, cyfrowe nierówności i „społeczna konstrukcja” danych - o Analiza platform (media społecznościowe, wyszukiwarki) jako hybryd technologiczno-społecznych 12. Ekologia wiedzy, antropocen i zrównoważone technologie - o Wiedza naukowa o zmianach klimatu i jej społeczna recepcja - o Kontrowersje wokół geo-inżynierii, energii odnawialnej - o Rola społecznej partycypacji w projektowaniu technologii ekologicznych
10	Literatura (z podziałem na obowiązkową i uzupełniającą)	Podstawowa: • Mannheim, K. (1992). Ideologia i utopia. Wyd. PWN. • Fleck, L. (1986). Powstanie i rozwój faktu naukowego. Wyd. Lubelskie. • Merton, R. K. (1973). The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations. University of Chicago Press. • Kuhn, T. (2012). Struktura rewolucji naukowych. Aletheia.. • Bloor, D. (1991). Knowledge and Social Imagery. University of Chicago Press. • Latour, B., & Woolgar, S. (2020). <i>Życie laboratoryjne. Konstruowanie faktów naukowych</i>. Wydawnictwo NCK. • "Studia nad nauką i technologią. Wybór tekstów", Derra A., Bińczyk E. (red.).Wyd. UMK 2014. Uzupełniająca: • Barnes, B. (1974). Scientific Knowledge and Sociological Theory. Routledge. • Collins, H. & Pinch, T. (1998). The Golem: What Everyone Should Know About

		Science. Cambridge University Press. • Latour, B. (1987). Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society. Harvard University Press. • Haraway, D. (1991). Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature. Routledge. • Harding, S. (1991). Whose Science? Whose Knowledge? Thinking from Women's Lives. Cornell University Press. • Sismondo, S. (2021). Introduction to Science and Technology Studies (3rd ed.). Wiley. • Jasanoff, S. (Ed.) (2016). The Oxford Handbook of the Politics of Science and Technology. Oxford University Press. • Kitchin, R. (2014). Big Data, new epistemologies and paradigm shifts. Big Data & Society, 1(1). • Marres, N. (2012). Material Participation: Technology, the Environment and Everyday Publics. Palgrave Macmillan. • Jasanoff, S. (2019). Can Science Make Sense of Life?. Polity Press (dyskusja wokół inżynierii genetycznej, CRISPR).
11	Efekty uczenia się z przyporządkowaniem do efektów uczenia się kierunkowych	W02 • Rozumie kluczowe pojęcia i założenia socjologii wiedzy, w tym różnice między tradycyjnym a silnym programem w socjologii wiedzy naukowej. • Potrafi omówić historyczny rozwój koncepcji wiedzy naukowej oraz wyjaśnić, w jaki sposób społeczne, kulturowe i polityczne czynniki wpływają na powstawanie i utrwalanie się wiedzy. U04 • Potrafi analizować krytycznie wybrane kontrowersje naukowe i technologiczne (GMO, energetyka jądrowa, zmiany klimatyczne, AI) w perspektywie socjologicznej. • Potrafi stosować narzędzia badawcze i teorie STS do studiów empirycznych dotyczących nauki i technologii we współczesnym społeczeństwie. U05 • Zidentyfikują etyczne i polityczne implikacje rozwoju nauki i technologii, uwzględniając różne perspektywy teoretyczne (feministyczne, postkolonialne, ekokrytyczne).
12	Sposób weryfikacji efektów uczenia się (oddzielnie dla każdego efektu)	W1: Praca pisemna, dyskusja U1: Praca pisemna/esej problemowy U2:Dyskusja
13	Metody dydaktyczne	
14	(1) Metody oceniania (2) Kryteria oceniania	1) Ocena aktywności podczas zajęć 2) Ocena końcowej pracy pisemnej